

שמעתא למיקתא

האם חייב למחול לחבירו משום לאו ד"לא תטור"

א. לאו דלא תקום ולא תטור. ב. במקום צער הגוף. ג. בשעת מריבה. ד. מחמת תביעה ממונית. ה. נטירת איבה כשחברו פגע בו. ו. חובת מחילה.

א. לאו דלא תקום ולא תטור

מבואר ב**ש"ס יומא** (כג.) שנטווינוני שלא לנקום בחבירו שעשה נגדו מעשה ולא יסור מלחפש אחריו עד שיגמלהו כמעשהו הרע שנאמר ו**יחא יומא** (יד.) לא תקום, ועד היכן כוחה של נקימה אמר לו השאלני מגלך ולא השאלני למחר אמר לו השאלני קרדומך אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלני. וכן הוא **רמב"ם** (ל"ח טז) ו**בחינוך** (מצוה רמא). ועוד מבואר בגמ' שם שהזהירה תורה שלא לנטור ולא אעייף שלא נשלם גמול והוא שנוכר העון שחטא לנו החוטא שגא' (שם) לא תטור, ועד היכן כוחה של נטירה אמר לו השאלני מגלך ולא השאלני למחר אמר לו השאלני קרדומך אמר לו השאלני כמותך שלא השאלני מגלך. וכן הוא **ברמב"ם** (ל"ח טז) ו**בחינוך** (מצוה רמב).

ועברים בלאו זה אף בשמירה בלב לחוד, כמבואר **בחינוך** (מצוה רמא-דמב), וכ"כ להדיא **בשערי תשובה** (ש"ג אות לח), וכן פסק **בספר הל"ח** (לאוין ח-ט בבאמי"ח). וכן מבואר **בספר הרדים** (פכ"א, כ-כא), וע"י **בגבורת ארי** (יומא שם) שדן בזה. וע"י עוד **בגרי"פ לרס"ג** (ל"ח טג נג נב ד"ה עכ"פ).

ב. במקום צער הגוף

והנה **ביומא** (שם) מבואר דאיסור זה נאמר דוקא בממון כשהשאלת חפצים, אבל על צערא דגופיה אינו אלא ממדת סחידות משום "הנעלבים ואינם עולבים...". וע"י **בקרית ספר** (רמב"ם סוף דעות אזהרה ה) שכתב שמדאורי' אינו אלא בשואל חפץ אבל במדות ודברים אלו הוא מדרבנן. אולם **היראים** (מצוה קצז) כתב שלא דוקא שאילת כלים אסרה תורה אלא אפי' שאר ממון מזהירים ישראל שלא למנע לעשות צדקה וגמ"ח בממון וכו', עכ"ל. וכן נקט **בספר הל"ח** (לאוין ט) אליבא דדעה זו, וע"י לקמן.

וכן נקטו **הסמ"ג** (לאוין יא-ג) ו**היראים** (שער שלישי אות לח), אלא דעיי"ש שכתב שאזהרת הנטירה מתחלת אלו אינו מפייסו כראוי לו מותר בנקימה. וכן מבואר **בשערי תשובה** (שער שלישי אות לח), אלא דעיי"ש שכתב שאזהרת הנטירה מתחלת אלו בין צער הגוף או דבר שבממון אבל בנקימה שממע שאסור לנקום בכל מקום. אלא דחילוק זה לכאורה אינו מבואר בגמ' שם, וצ"ע. וע"י עוד **בחוקוני** (שם) שגם נקט שבממון דבר הכתוב אבל בשל גוף אינו זקוק למחול לו עד שפייסנו.

מיהו **הרמב"ם** (דעות פ"ז ה"ז) השמיט זה המבואר ב**ש"ס** שם דדוקא בממון איכא משום לאו זה, וא"כ מוכח דס"ל דאף על צערא דגופא ועברים על לא תטור. וכן מוכח **מהחינוך** (מצוה רמא). וכתב **בחפץ חיים** (לאוין ח-ט, באר מים חיים שם) דכיון דאיכא פלוגתא בין הראשונים לענין זה, הוי ספק דאורייתא לחומרא, וע"כ נקטינן דהנקימה והנטירה אסורה בין בדבר שבממון לכוי"ע או בצער הגוף משום ספק. וע"י **בגרי"א** (ארו"ח סי' קצא אות א), **במחצ"ש** (שם סי' א), ו**בגרי"פ לרס"ג** (ח"ב סי' טא). וע"י עוד בביאור שיטת הרמב"ם **בחפרי לב** (יו"ד ח"ב סי' טז), **במנ"ח** (שם אות א) ו**בנ"ח** המובא לקמן.

ג. בשעת מריבה

אלא דכל זה בלא בשעת מריבה, אבל בשעת מריבה כתב **החינוך** (מצוה שלח) דא"א שלא ינקום השומע, דלא צווה התורה להיות האדם כאבן שותק למחרתיו, אבל תצוה אותו שנתרחק מן המדה הזאת. וכן נקט **בח"ח** (שם בבב"מ), אלא דאחרי שנה רוגזו אסרה התורה לחתור ורוחו לנקום ממנו ואפי' רק לנטור השנאה בלב אסור אלא בהרחבת זמן מעט **צריך לשכוח דבר מליבו**. וע"י **ברמ"א** (חוש"ט סי' סבא סי' יג) ו**בסמ"ע** (ש"ס כד). [וע"י עוד **בנפש החיים** (הנ"ח פלאגי ערך נקמה אות ה) שהנאת הנקמה יותר גדולה היא מכל מיני התאוות החושיות להיותה נפשית].

ד. נטירת תביעה ממונית

ואם נותר בלבו משום שיש לו תביעה ממונית" לו לחבירו אה"נ דאי בזה איסור כמ"ש **הרמב"ן** (מ"ט פ"ה יח) דענין הנקימה והנטירה, הוא בדבר שאין בו חיוב ממון. כי בדבר שנתחייב לו חבירו ממון כגון בניזקין וכיוצא בהן, אינו מחויב להניח לו אבל יתבענו בב"ד וישולם ממנו, ע"כ. [וע"י **בב"מ** (ע"א) שאמרו דאדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחיי, ו**פרש"י** (ד"ה יורה) גילגל להתקוטט עמו כאילו הכהו, וכאילו בל החרגו, ואני שמעתי: רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו, ולמעט מזוונותיו של חבירו, וקשה בעיני שיתירו חכמים לישאל להנקה ולגמול רעה. וכן נקטו **בתוס'** (שם ד"ה אדם), ודלא **כרש"י** במס' קדשיון (כתב ד"ה רשע) שנקט להיפך].

ויתרא מצד **בא"י מבוטשאטש** (סי' קנז) שאם נוקם בדרך משפט שלא ישנה באוולתו נגדו אולי קיל, ואולי שייך בכך מעין עבד דינא לפנשיה כשא"א לו לשמר ולא ישנה באוולתו ע"י דיני ישראל. ועיי"ש שכתב דאולי גם אם בטוח שלא יכלימהו עוד ושלא יכהו, מ"מ אם ע"י שישתוק לו יהיה פרצה שיעשה כן לאחריים או שאחריים יעשו כן לו או לזולתו, וא"א לגדור הפרצה ביד אדם אולי נכון שיעשה בעצמו פרסום גדר הפרצה ע"י שיכה ויבייש למכה או יבהו בפרסום, רק יכוון לשי"ש, ע"כ. וכ"כ **במהרש"א** (ח"ג סי' טז) ו**בד הקטנה** (דעות פ"ז סי' טז). וע"י עוד **בחפץ חיים** (ככל י אות יא-ג).

מבואר מה"ל דאין איסור נקימה ונטירה בדבר שיש חיוב ממון וכן מותר לנקום כדי להגן עצמו.

ה. נטירת איבה כשחברו פגע בו

אלא דלמעשה יש לענין טובא לענין איסור זה מהא דכתב **הרמב"ם** (חובל במוק פ"ה ה"י) דאסור לחבל להיות אכזרי ולא ימחול לו ואין לו דרך זרע ישראל וכו'. וכן פסק **הרמ"א** (סי' תרז) בשם המהר"י"ל דהמחול לא יהיה אכזרי מלמחול, דלכאורה תיקשי דלאו משום מדת אכזריות אתינן עלה, אלא משום לאו דאוי' דלא תטור, דהוא אף על צער הגוף כמבואר ברמב"ם לעיל.

וכן יש להקשות מהא דמצד **ברא"א** (יומא סי' כד) שכתב דישתק אדם אל לבו ערב יום הכפורים **לפייס** כל אדם שגונר לו איבה, כדאמרנן (ג' פ"ג) גבי דהוה ליה מילתא בהדי' ההוא טבחה נטר ליה תריסר ירחי' דשתא ולא אתא אף מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזל אנא ואפיק ליה מדעתיה, כדי שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו, ע"כ. וכן פסקו **הט"ש** (רס"ח ת"ח) דיש לפייס את חבירו בערב יוה"כ. ולכאורה צ"ע דכי ברשעים עסקינן דעוברים על איסור דאוי' דלא תטור. ובשלמא רב נטר בלבו כי כבר אמרו חז"ל **ביומא** (כג.) כל ת"ח שאינו נוקם ונטר כנחש אינו ת"ח ומסקינן דאירי דנקיט ליה בליבה (ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט, שיתוק, שתי"ע"י במהרש"א), ואם מבקש ממנו מחילה, מוחל לו, אבל אחרים אומאי רשאים לנטור. [וע"י **ברמ"א** (יו"ד סי' רמ"ט ח"ט) שד"ס שלד סי' מ] ו**בפ"ש** (שם סי' רמ"ט ס"ק) בגדר ת"ח לענין זה].

וגדולה מזו פסק **הרמ"א** (שם) ע"פ **המוד"כ** דאם חבירו הוציא עליו שם רע, א"צ למחול לו. ומדבריהם משמע דדין זה הוא לכוי"ע אף לסוברים דלאו דלא תטור נאמר אף על צער הגוף, וכן מוכח מעליו דברי **המ"צ** אע"פ שהחמיר דא"א משום לאו זה אף על צער הגוף כנ"ל.

וע"כ לומר דאף לרמב"ם ודעמייה דס"ל דלא תטור אף על צער הגוף נאמר, מ"מ אינו אסור מן התורה אלא נטירה ממש, אבל תרעומת וקפידא אינה אסורה, וע"כ מותר שיהיה לו על חבירו שפגע בו קפידא ותרעומת בלבו עד שפייסנו, וכן מבואר **בשערי תשובה** (ש"ג אות רלא). ו**בירושב"א** (ר"ה יז. ס"ד"ה אמר רבא) כתב דנהי דאמרה תורה לא תקום ולא תטור היינו שלא לגמול לו כרעתו מ"מ לא אמרה למחול לו מחילת שמים. ושוב העירוני מדברי **הגרי"מ מסלאנט זצ"ל** (תניבת אור עמי נח. ד"ה אולם) שכתב דעבירות שבין אדם לחבירו אם יחטא איש לאיש, אפי' לא הקנינו אלא בדברים, כ"ז שלא פייסו עיפ' דין רשאי להיות לו עליו תרעומת וקפידא, וזה שאמרו בש"ס "אין לו עליו אלא תעורמות" [ע"י **בב"מ** (ב) דאמרו אין לו עליו אלא "תרעומת". וכן נמצא **בשו"ע** (יו"ד קע"ט סי' ו) ועוד], ע"כ. וע"י **בפחד יצחק** (יוה"כ מאמר כ אות א) שכתב שההיתר להתרעם הוא משום שלגבי רעה זו עשעה לו חבירו נחשב חבירו כאינו עושה מעשה עמך, ולכן מותר לנטור לו על כך, ע"כ].

ו. חובת מחילה

ומ"מ כבר כתבנו לעיל בשם **הרמב"ם** (שם) דאסור לחבל להיות אכזרי ולא למחול לו ואין זו דרך זרע ישראל, אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושינה וידע שהוא שב מחטאו וניחם על רעתו ימחול לו, וכל הממהר למחול הרי הוא משובח ורוח חכמים נוחה הימנו, ע"כ [וע"י **ברמ"א** (סי' תרז ס"א) דהמחול לא יהיה אכזרי מלמחול לו. וכתב **המ"ב** (סי' ק) דכל מעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחול לו, ע"כ].

ומאי דאן אדם מפייס את חבירו, כתב **בחינוך** (ענין יקב יומא פה: ד"ה עבירות) דמי שיש לו ג"כ עבירות שבין אדם לחבירו תלויה כפרת עונותיו שבין אדם למקום עד שירצה לחבירו. ו**בברכ"י** (שם אות א) דחה דעה זו, וכתב דבעבירות שבין לחבירו איכא נמי חלק גבוה, וכל שלא פייס את חבירו גם חלק גבוה אשר בה לא נתכפר, ע"כ. אולם **הכה"ח** (שם אות א) הביא **מהיפה ללב** (ח"ה אות א) בשם כמה פוסקים כדעת הר"י"ח ה"ל, עיי"ש.

וע"י עוד **בשו"ע** (שם פרטים לענין סדר החובת פיוס חבירו). וע"י עוד **במשך חכמה** (דברים כט, א) שכתב דכל האנשים אשר פגע בהם אם אינו יודע מי המה, השי"ת נותן בלבם שימחלו לו, וכן השי"ת עוזר לו לעשות תשובה בכל אופן. וזה שאמר (ישעיהו כג, ה) "דרשו ה' בהמצאוי" - בכל הדרושה והתעוררות התכלית, ואחרי זה (שם פסוק ז) "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו", שהשם יתן שיעזבו דרכם ומחשבותם.

מסקנא דדינא-

העולה לדינא, א' אסור מהתורה לנקום בחבירו שעשה נגדו מעשה. וכמו כן אסור לנטור השנאה בלבו. ב' אסור זה הוא כשחברו פגע בו בדבר שבממון כגון שביקש שישאלנו חפץ וחברו לא עשה רצונו, אולם דבר שנתחייב לו חבירו ממון כגון בניזקין וכיוצא בהן, אינו מותר להניח לו אלא יתבענו בב"ד. ג' נחי' הראשונים אם לאו דלא תקום ולא תטור הוא אף כשצערנו בצער הגוף, ולמעשה יש להחמיר משום ספק דאוי' לחומרא. ד' בשעת מריבה אין משום איסור לא תקום, אבל אחרי שנה רוגזו אסרה התורה להעיר רוח ולנקום ולנטור. ומ"מ אף בשעת מריבה מהראוי להתרחק מן המדה הזאת. ה' אף לסוברים דלאו דלא תקום ולא תטור נאמר אף על צער הגוף מ"מ תרעומת וקפידא אינה אסורה, וע"כ מותר שיהיה לו על חבירו שפגע בו קפידא ותרעומת בלבו עד שפייסנו. וזהו אסור לחבל להיות אכזרי ולא למחול לו ואין זו דרך זרע ישראל, אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושינה וידע שהוא שב מחטאו וניחם על רעתו ימחול לו. ואם חבירו הוציא עליו שם רע, מעיקר דין א"צ למחול לו.

עבודת המועדים

ליקוטים שונים

בעבודת ראש השנה

לנצל את האוצרות שבים זה -

"ראש השנה הוא היום שבו נברא האדם. ביום זה הקב"ה פותח את אוצרות השמים ומשפיע טובה על כל העולם, חיים וברכה. ביום זה העולם נברא מחדש. זהו יום המלכת הקב"ה.

בימי קדם, ביום המלכת המלך, לאחר הכתרתו, היה המלך עובר ברחובות המדינה ובידו צרור של זהובים, אשר היה משליך לעבר העניים, העניים היו חוטפים את הזהובים ומריעים בקול "יחי המלך".

ביום המלכת הקב"ה בראש השנה - המלך, הקב"ה, משליך לעברנו אוצרות שמים - ואנו כולנו מריעים. נתאר לעצמנו את המלך צועד ברחובות, והוא לא משליך זהובים אלא יהלומים! - ואף אחד לא טורח להרימם... איזה עלבון הוא למלך!

והנה יש לנו ר"ה, עשרת ימי תשובה, יש לנו יום כיפור - לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים" (תענית ל"ב) המלך משליך לעברנו יהלומים, יום שכל אוצרות שמים פתוחים - אלו ימים שכל כולם חסד, ימים של אושר ושמחה ומהי העבודה שלנו? להרים את היהלומים". (שיחות

הגור"ש פינקוס זצ"ל, עמ' כג)

תפילות ראש השנה

למור והכנת הפיוטים והתפילות - ראוי לכל אדם לתת לב קודם ראש השנה, לסדר לעצמו התפילות והפיוטים ולמדל פירוש הדברים שהיו שגורים בפיו בראש השנה. (מטה אפרים סי' תקפ"א סי' ח) "... ובפרט בפירוש המחזור שאם לא למד הפרוש מה תועלת יש בניגונים. אם אינו מבין את אשר לפניו, ובמה יתרצה זה אל אדוניו אף אם יצאץ קול להפליא ולהשומעים יונעם אינו זכאי באמירתו לגבוה..." (שם סי' תרכ"ט סי')

תפילות ר"ה הם על שיתקדש שם הקב"ה בעולם - "אחרי רעיו, ראוי ליעד שכמעט כל נוסח התפילות של ראש השנה ויום כיפור הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות ובכל העולם, כי זה עיקר התפילות עתה בימים הנוראים האלה.

לכן יזהר האדם להצטער בלבו ולבכות, הייחוד ביום הדין הגדול והנוראי הזה, בענין שמדבר בתפילה מחילול שמו הגדול יתבדך שמו, ויתפלל ענין זה מעומקא דלבא יותר ויותר מהתפילות שמתפלל בעד עצמו, כי זה כל אדם עתה בלגות יש לו לבכות ולהצטער בתמידות על חילול שמו הגדול יתבדך שמו בין האומות עובדי עץ ואבן מעשה יד אדם...

ההתחבלה היא התעוררות לבו אל הבכי, שיאמר התבות במיתון גדול ויפסיק בכל הפסק ענין לעורר לבו אל הבכי. דהיינו כשיאמר "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך", יכוון במחשבתו בזה הלעשה "עד מתי יהיה שמך הגדול מחולל בין האומות, ובשביל זה תן פחדך על כל מעשיך, שידעו כולם שאין אלו-ה' מבליעדין ויתגדל שמך בכל האומות". כל זה יכוון במחשבתו עם הבכיה העצומה ועם האנינות הגדולה". (יסוד ושורש העבודה יא, א)

השיטות השונות בכונת בתפילה - "כידוע תפילות ימי הדין הם בעיקר על כבוד שמים, והאריך בזה בנפש החיים (שער ב' פ"א - ב') שכל התפילות כנגד תמידים תקנום שכולה לגבוה סליק,

האם איכא הידור מצוה בלולב גדול

א. מצוה זה א-לי ואנוהו. ב. מה"ת או מדרבנן. ג. הידור בחפץ של מצוה גדול. ד. מצוה בעלמא בגדול.

א. מצוה זה א-לי ואנוהו

איאתא **בשבת** (קלג): "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב) התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה ו**לולב נאה** וכו', ע"כ ועי' בגיטין (ז) דמבואר שם דכתיבת השם בס"ת באופן נאה הוא משום זה אלי ואנוהו **ב. מה"ת או מדרבנן**

ואם "הידור מצוה" הוי מה"ת או מדרבנן, לכאורה נחלקו בזה **רש"י ותוס'** בסוכה ריש לולב הגזול (כט:). וכ"כ **החיי אדם** (כלל סח אות ה) והוסף שם **דמתוס'** (שם) משמע דאינו אלא למצוה לכתחילה. וכ"כ **בשואל ומשיב** (מי תלי סי' לג) **והשפת אמת** (שם, ובשבת קלג: ד"ה בגמ' **כתב שרש"י ותוס'** (שם) פליגי האם זא"ו הוי מה"ת, ועי' עוד **בחת"ס** (סוכה כט: ד"ה והיבש) שגם למד דשיטת רש"י בסוכה (שם) דהידור מצוה מה"ת ומעכב את המצוה. אבל **המפות תמרים** (שם ד"ה ומ"ש) כת' דלא עולה על הדעת לומר, דרש"י ס"ל דמשום זה אלי ואנוהו דשייך בכל המצות וכו' יפסול בדעבד. ובדרך זה פירשו **הפנ"י** (שם על תוס' ד"ה לולב הגזול והיבש), **הישועות יעקב** (סי' תרנ"ו סי' א), **ובחי' הרע"א** (שם).

ולמעשה פסק **בשבת הלוי** (חי"ג סי' עט) דזה אלי ואנוהו לרוב השיטות הוא רק דרבנן. ומ"מ **באג"מ** (ארי"ח סי' קפז) יצא לחדש שכל דבר שעושה לכבוד שמים יש עליו מצוה שיעשה בהדור מקרא דואנוהו, והוא גם מדאי' אף שעצם המעשה אינו דאי', עיי"ש. [ועי' **במהרש"ם** (חי"ו סי' קטו ד"ה ומ"ש) שהביא ראיה **מהב"י** (סי' תרנ"ו ד"ה ובמאי דאיבעיא) בשם הרא"ש שהוא מדרבנן. אלא דיש לדחות דכונת הב"י על שיעורו שליש שהוא מדרבנן, אבל ההידור עצמו י"ל דהוא דאי'. שו"ר **בשד"ח** (מע' זי"ו סי' כלל יג) שהביא כדבריו בשם האבן שתייה, ועי' עוד שם ד"ה ועל מה שכתבתי למעלה. ועי' עוד **במהרש"ם** (חי"ה סי' סא וחי"א סי' יד"ה ויש).]

ויש לדון האם איכא משום הידור מצוה בחפצא של מצוה "**גדול**" וכגון לולב גדול וכדו', ואם נאמר דהוא בכלל הידור יש לדון נמי האם איכא חובה להוציא עד שליש עבור הידור זה כמ"ש **בשו"ע** בסי' תרנ"ו לענין דין הידור מצוה כמבואר לקמן.

ג. הידור בחפץ של מצוה גדול

ובאמת מצינו **במ"א** (סי' תרע"ב סי' א) שהביא דברי **הדרכי משה** (שם אות א) שכתב בענין נרות חנוכה שאין לעשות הפתילות יותר מכשיעור דלא שייך הידור מצוה אלא בשעת המצוה, וכתב ע"ז המ"א דודאי נרות שעה כשהם ארוכים **הם נאים יותר למצוה** כמו לענין **לולב ואתרוג** וכיוצא בו. וכן נקט **הח"א** (כלל קמ"א אות כ) [ועי' **במ"א** שם שכתב דמ"מ ליכא הידור בריבוי השמן. ו**בא"ר** (שם סי' ו) כת' **דמהלבוש** (שם) משמע שטוב שיתן יותר דלא כהדרכי משה וכו', וסיים מיהו למאי דקיי"ל בס"ק ב' דאסור להשתמש לאורה, אפשר שמצוה אפי' בנר של שמן הרבה, ע"כ. וכן **בניירות שמשון** (סי' תרע"ב על המ"א סי' א) הביא ראיה דאפי' בריבוי שמן איכא הידור. ועי' **במור וקציעה** (סי' תרע"ב ד"ה בטור ואם נתן בה).]

אולם עיין **בחמד משה** (סי' תרע"ב אות ב) שיצא לחלוק על דברי המ"א, דהרי אמרו סוכה נאה, ציצית נאה, ולא מצינו מעלה בגדלן, ובאמת לולב אין הוא גדול יותר מדאי אין בו הדור, והרי גם באתרוג בעו למימר (סוכה לא:). שכל שהוא גדול אין זה הידור, **והכל לפי הענין** [ובני"ח נ"י שיש קצת מעלה שלא להוסיף על השיעור כיון שהנותר מהנר מותר להשתמש בו לצורכו, יותר הידור יש אם יעשה כשיעור וידלוק כולה לצורך מצוה]. ע"כ.

והנה מצינו **בירושלמי** (יומא פ"ו הלכה א) שהסתפקו לענין קרבנות "משובח בגופו או משובח במראיו מי קודם" ומסקינן דמשובח בגופו קודם, ופירש **בקרוב העדה** דמשובח בגופו היינו שמן. ולפי"ז משמע כדברי המ"א הנ"ל דאיכא הידור מצוה בגדול. וכ"כ **בחתן סופר** (שער הסופרות סי' יח אות ב) ע"פ הירושלמי הנ"ל שאתרוג מהודר נגד גדול הוי משובח בגופו ועדיף.

אבל שו"ר **בטורי אבן** (תניי"ג ז. ד"ה וגמילות חסדים) שהקשה על הא דתנן אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה, והבכורים, והראיון, וגמ"ח, ות"ת. אמאי לא חשיב נמי דציצית ולולב שגם אין להם שיעור דאמרין במנחות (מ"א:) ציצית אין לו שיעור כיוצא אין לו שיעור, ותירץ דהני אם מוסיף על שיעורן ועושה **ציצית ולולב גדולים** יותר משיעור מצוותן **אין בעשייתן מצוה** ואין מקבלין שכר ע"ז יותר מכל שיעורן, עכ"ד. וכתב **במהרש"ם** (דעת תורה סי' תרנ"ו סי' א) דחז"ל מהטו"א הנ"ל **דאין הדור מצוה בלולב גדול**. ואפשר שזה טעמו של הדרכי משה שלא חילק בין נרות של שמן לנרות של שעה [ועיין משי"כ בביאור דברי הדרכי משה בגליון ב]. אלא דקשה על דברי הטורי אבן מהירושלמי הנ"ל, וי"ל דשאני קרבן דגדול עדיף כי זהו נוי לדבר העומד לאכילה כקרבן העומד לאכילת מזבח ולאכילת הכהנים. [ועי' **במהרצ"ח** (שם על תוס' ד"ה והבכורים) שתמה על דברי הטו"א וז"ל: ולא ידעתי לפי"ז איך שבחו חז"ל גיטין (נה) ציצית הכתס, ועיין מ"א (סי' א) סי' קס"ו וסי' כא סי' א), ע"כ. וכן הקשה **הדעת תורה** (סי' א) סי' ע"ד].

ועיין **בשו"ע** (סי' תרנ"ו סי' ע) שנקט שמי שקנה אתרוג שיש בו שיעור מצומצם איכא מצוה להוסיף שליש משום הדור מצוה. ו**במ"ב** (שם סי' א) כתב בשם המ"א ש"ה"ה בשאר מצות אם יש לו שיעור מצומצם מצוה להחליפו ולהוסיף עליו עד שליש. ומשמע שדוקא משום שהשיעור היה מצומצם דלא נקרא הדור בשיעור הגרוע שאין למטה ממנו וכמ"ש **היש"ש** (בי"ק פ"א סי' כד), אבל אם גדול הוא משיעור המצומצם ליכא עכ"פ חובה להוציא שליש [ועי' עוד **במ"ב** (סי' א) **ובשעה"צ** (אות ה) שלפי הדעה השניה שבוש"ע שם ליכא חיוב הנ"ל אלא דוקא הקפידא הוא בהידור ביופי. ועי' **בביאור הלכה** (שם) שהביא פלוגתא האם קיי"ל כשיטה הראשונה או כשיטה השנייה].

ד. מצוה בעלמא בגדול

אלא מ"מ י"ל דדוקא בענין להוציא שליש אין גדול בכלל הידור אפי"כ יש לו שיעור מצומצם, אבל לעולם י"ל דאיכא הידור בגדול [ובמנחת פיתים (סי' תרנ"ו סי' א) דייק מלשון המחבר שכתב שם שאם מצא גדול ממנו דמשמע דמצוה ביותר גדול ומה שאמרו בסוכה (שם) דגדול אינו הדר היינו בגדול ביותר, והביא בשם **הצדה לדרך** (מאמר ד כלל ו פ"ו סד"ה כתיב) דאתרוג ההדר הוא בינוני לא גדול ולא קטן, ועי' לקמן בשם **הגריש"א זצ"ל**. אולם לפי משי"כ לעיל בדעת המחבר יש לדחות דברי המנחת פיתים הנ"ל שרצה לדייק מהשו"ע דאיכא מצוה בגדול].

ולמעשה **המ"ב** (שם סי' א) כתב בענין נ"ח דאיכא הידור בנר שעה גדול (אבל ישא יעשה אותם גדולות יותר מדאי), אולם בהלכות ז' מיני' לא הביא הידור זה. וכן לענין חוטי ציצית דאפי"כ שאף בהם שייך הידור מצוה כמבואר **ברש"י** (בי"ק ט: ד"ה בהידור מצוה), וכ"כ **הגר"ז** (סי' כד אות ג), **המ"ב** (שם סי' ט) ו**האג"מ** (ארי"ח סי' קפז ד"ה והנה כונת), ועי' **במ"א** (ריש הסי' שם), מ"מ מבואר **במ"ב** (סי' א) דיש לעשות אותם ארוכים לא מטעם דהוי הידור מצוה בגדול, אלא משום שאם יפסקו ישאר בהם שיעור. וכן דעת **הלבו"ש** (שם אות ב) ו**הגר"ז** (סי' יא אות ט), וכן משמע **מהח"א** (כלל יא אות טו). ו**בערוה"ש** (שם אות יא) כתב ומותר להיות ארוך יותר משיעור זה ואין בזה מצוה, ודלא **במהרצ"ח** (הובא לעיל בהנה) שנקט דהוא משום הידור מצוה בגדול.

ועי' לומר דלעולם איכא הידור ונוי מצוה בגדול אלא דהכל לפי הענין כמ"ש החמד משה הנ"ל [ועי' בלשון **הטשו"ע** (סי' תרנ"ו סי' א)], ומ"מ ליכא חיוב להוציא שליש עבורו (אפי"כ יש לו אתרוג ששיעורו מצומצם כנ"ל), ודו"ק. [דעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פ"א אות מא) דגדול האתרוג לא יהיה גדול ממש אלא בינוני, ולכתחלה ראוי שלא יהיה גדול ביותר, כדי שיהיה אפשר לקחת את האתרוג והלולב ביד א'. וכן הבאנו לעיל בשם **הצדה לדרך**].

מסקנא דדינא-

העולה לדינא, יש הידור מצוה בדי' מינים גדולים, ומ"מ אין חיוב להוציא שליש עבור זה (אפי"כ יש לו אתרוג ששיעורו מצומצם). ומ"מ גדול האתרוג לא יהיה גדול ממש אלא בינוני, ולכתחלה ראוי שלא יהיה גדול ביותר, כדי שיהיה אפשר לקחת את האתרוג והלולב ביד א'.

וגם הבקשות הגופניות צריך שתהיה כוונתו בהם רק צורך גבוה לבד...

מאיך גיסא מצינו שגדולים יעצו לבקש בתפילה על צרכיו, עיין ביערות דבש (סוף ח"א דרוש א' על ברכת שמע קולנו) שראוי להוסיף בכל תפילה כל מה שמעיק על לבו ותחלואי נפשו, מפני שבזה יבוא יותר להתעוררות הלב.

ולמעשה אין סתירה בין הדברים... בודאי שתכלית התפילה צורך גבוה כמו שהאריך הנפש החיים שם, ונפש החו"א זצ"ל לכל הפחות בראש השנה על כל אחד ואחד להתפלל על דרך שכתב נפש החיים... ומאיך גיסא, אנו צריכים להכיר את עצמנו, ולדעת כמה אנו חרוקים, ובמצב כזה יש צורך להתעורר, כאן בא היפרות דבש ומזיע לנו איך להביא את הלב למצב של תפילה... (הגר"ש אויערבאך שליט"א, אהל רחל אלול, עמ' צח)

זירות מכתס בימים אלו - והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא יכעוס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים". (משנה ברוח הקדש סי' ה)

החיות לשוב בתשובה ביום ר"ה - "אעפ"י שבכל יום ויום ראוי לאדם לפשפש במעשיו לשוב מדרכו הרעה... מכל מקום בזמן הזה, ר"ל ראש השנה, ראוי לו להתעורר ביותר... ויתעורר לפשפש במעשיו ולחזור ממה שהוא בידו מן העבירות, והמתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה' אלוקי ישראל, שכל השנה אין התעוררות מצוי כל מנו, מדת הדין מתייאשת מן התעוררות מצוי לו עד זמן זה, והוא אצלי מה שאמרו אין בית דין של מעלה נכנסין לדין עד שיקדשו בית דין של מטה את החדש". (הידושי המאירי, ראש השנה ע"ט)

תשלך

ענין תשלך הוא שביום בריאת העולם עושים סימן נשמי על השכלת החסאים שכך נראה עולם מתוק... ענין מנהג אמירת פסוק "מי א-ל כמון נושא עון ועובר על פשע" ביום ראש השנה על הנהר הוא, כי הנה בראש השנה מחדש הארון ברוך הוא מציאות כל הנמצאים ומתכוין לקבוע הטוב שבהם שישאר לנצח ולדחות הרע שבהם עד שתהיה הבריאה ממנו ותהיה ראיה ליאור באור פניו לנצח נצחים.

והנה ברחמינו יתברך נושא העוונות ועובר על הפשעים... וענין זה נכלל בפסוקים אלה "מי א-ל כמון... ותשלך במצולות ים כל חטאתם" ויאמנם בהיות שמן הראוי תמיד להשתמש מדברי העולם הזה לעניני ההיילול לפניו יתברך, כפי מה שזרמו מסתרי חכמתו ושלך בצורות הנמצאים האלה וחוקותיהם, על כל הולכים אל המים, שמראים בצורתם ענין השתקעות השוקעים במים, ומראים על זה מריזי הנהגותי יתברך שמשקע ומעביר הרע מבריותיו באופן של ישאר ממנו שום רועם כלל" (רמח"ל מאמר החכמה)

יום ב' דראש השנה

עבודת היום השני של ר"ה - "בדרך כלל, אדם מביע עיף יותר ביום השני מאשר ביום הראשון. אולם האמת היא, שכמו בכל נושא ביהדות, ימי ר"ה בנויים כסולם של עליה, ובעצם בחינת היום השני גבוהה הרבה יותר מהיום הראשון, בבחינת "מעלין בקודש ואין מורידין".

אין לי מקור לכך, אך כנראה שדבר זה הוא בגדר של "חביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה" (שהש"ר א, ב). לכן כל החינות של היום השני הן בעוצמה הרבה יותר עליונה, ושום שעברנו את היום הראשון, ועתה מתעלים ומתרוממים אנו אל המדרגה הבאה". (שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל עמ' קנב)

- "היום הראשון של ר"ה הוא סוגיא של "מצדדי צדודי" כבר נמצאים במחיצת הקב"ה, אך השייכות אינה אלא מהבחינה השכלית, כלומר: אני יודע שהדבר הכי טוב הוא לעמוד לפני הש"ת! ביום השני מתרוממים למדרגת "פנים אל פנים", ביום זה מתחיל הענין שנקרא "חביבין דברי סופרים", ואז מרגישים את השייכות האמתית, את ההתרגשות, את האהבה אשר עליה נאמר: מי ע"ה לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה". (שם, עמ' קסב)

נערך ע"י מחבר קונטרס "עבודת חודש אלול וימי הסליחות" מסדרת עבודת המועדים

העלון נתרם לע"י

ר' יעקב נתן אריה בן הרב אברהם הכהן ז"ל מרת לאה באבע בת משה יוסף ע"ה